

інтертекстуальному рівні. Фраза «майже ніколи не навпаки» не лише стає точною назвою роману, а й двічі повторюється в самому тексті [4, с. 14, 123] і є пророцтвом трагедії родини Сандуляків із новели «Апокаліпсис» [6, с. 58].

Фрагментарність сюжету, монтажна композиція не порушують цілісності творів М. Матіос. Оскільки заґрунтована на чітких позиціях авторки. Динаміка художнього часу, зосереджена на гострих зовнішніх й внутрішніх конфліктах, активізує різні проблеми людини в міжчассі. Пильна увага до яких – вияв гуманістичної концепції авторки.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бахтин М. Формы времени и хронотопа в романе // Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики. М.: Худож. лит., 1975. – С. 234–407.
2. Леви Т. Категория «между» и пространство телесности: Выступление на конференции «Тело: между жизнью и смертью». Москва, 11–13 октября 2005 г. // http://telesnost.ru/omega/psihologiya/kategoriya_mezhdu_i_prostranstvo_telesnosti.htm
3. Марко В. Основа творчих шукань. Художня концепція людини в сучасній українській радянській літературі. – К.: Головне видавництво видавничого об'єднання «Вища школа». – 1987. – 163 с.
4. Матіос М. ...майже ніколи не навпаки: сімейна сага в новелах. – Львів: ЛА «ПІРАМІДА», 2007. – 176 с.
5. Матіос М. Нація. – Львів: Ла «Піраміда», 2007. – 256 с.
6. Матіос М. Солодка Даруся: драма на три життя. – Львів: Піраміда, 2005. – 173 с.
7. Смирнова Е, Быкова М. Структура и динамика родительских отношений // Вопросы психологии. – 2001. – № 6. – С. 3–14.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Застеба Ольга Сергіївна – аспірантка кафедри української літератури КДПУ ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми сучасного літературного процесу.

НІМЕЦЬКОМОВНИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОСТІР: ТРАДИЦІЯ І КОНТЕКСТ ДОСВІДУ

Іван ЗИМОМРЯ (Тернопіль)

У статті зроблена спроба розкрити особливості німецькомовного літературного простору крізь призму традиції та контексту досвіду в австрійському письменстві впродовж ХХ століття.

In the article the peculiarities of the German-speaking literary area are outlined through the prism of the tradition and the context of experience in the Austrian literature during the 20th century.

До хроніки розвитку європейського літературного процесу вписано чимало імен. Окремі з них викликають з боку дослідників суперечливі, нерідко протилежні трактування, коли йдеться про їхню національну ідентичність і культурно-ментальну причетність до конкретного народу. І це й не дивно, адже на всіх стадіях утвердження продуктивно відмінних рис

національних літератур на теренах Східної, Центральної та Західної Європи мала й має місце багатомірне взаємодія духовних змагань. Сутність згаданої дискусії особливо ускладнюється в тому разі, якщо в ужитку митця відсутні однозначні свідчення про його національну самоідентифікацію. Звідси – пошуки відповіді на далеко не риторичне запитання: за яких умов здійснюється вибір творця на користь збагачення своїм талантом культурної скарбниці спорідненого або ж неспорідненого народу як своєрідного донора. У довгому ланцюжку плодотворних донорів *обраної*, а не *родимої* культури до найбільш промовистих імен належать Адальберт фон Шаміссо (1781–1838), Олександр Грібоедов (1795–1829), Микола Гоголь (1809–1852), Теодор Фонтане (1819–1898), Федір Достоевський (1821–1881), Шандор Петефі (1823–1849), Володимир Короленко (1853–1921), Оскар Уайльд (1854–1900), Джозеф Конрад (1857–1924), Анна Ахматова (1889–1966), Юрій Клен (1891–1947), Бруно Шульц (1892–1942), Йозеф Рот (1894–1939), Майк Йогансен (1896–1937), Владімір Набоков (1899–1977), Еліас Канетті (1905–1994), Ежен Йонеско (1909–1994), Юра Зойфер (1912–1939), Оскар Ян Таушінські (1914–1993), Пауль Целан (1920–1970), Міло Дор (1923–2005), Василь Биков (1924–2003), Чингіз Айтматов (1928–2008). Тут мимоволі напрошується висновок: інтенсивність міжкультурної комунікації не в останню чергу залежить від наявності державотворчого потенціалу нації як суб'єктної величини. Тому постаті Юрія Клена (носій німецького ментального коду) та Майка Йогансена (носій латвійського ментального коду) як представників українських духовних прагнень становлять у цьому переліку відрадий виняток.

У цьому зв'язку наголошу: у добу глобалізаційних перетворень кінця ХХ – початку ХХІ століть питання *транснаціонального письменства* набуло виїмково актуального звучання в німецькомовному просторі, завдячуючи передусім так званій літературі міграції» (Migrationsliteratur). Вагомість безпосередніх творчих здобутків її репрезентантів аргументовано увиразнюють численні дослідницькі студії, присвячені рецепції літератури міграції як самобутнього культурно-соціального явища [5; 15; 19; 22; 27; 29; 30; 32; 36; 37; 45; 47; 50; 55; 63; 65]. Особливо помітну роль воно відіграє в Німеччині, де в системі національної літературної системи – попри узагальнено інтеграційну складову – окремішній світ творять німецько-турецька (Іріс Аланялі, Ілган Атасой, Айшегюл Ацевіт, Імран Аята, Факір Байкурт, Фатма Блезер, Молла Демірел, Ренан Деміркан, Шінаші Дікмен, Тарек Дцінай, Ісмет Елчі, Айзел Изакін, Селім Издиган, Еміне Севгі Издимар, Арас Ирен, Ферідун Цаймоглу) [14; 21; 25; 41; 59; 60], німецько-румунська (Елізабет Аксманн, Ганс Бергел, Рольф Боссерт, Інґмар Бранч, Ріхард Вагнер, Ернест Віхнер, Клаус Гензел, Франц Годяк, Карін Гюндіш, Вернер Зиллер, Ян Корнеліус, Герта Мюллер, Оскар Пастіор, Горст Самсон, Вілліам Тоток, Гельмут Фрауендорфер, Дітер Шлезак) [20; 39; 44;

48; 51; 52; 53; 58], німецько-угорська (Жужа Банк, Терезія Мора, Ласло Чібо) [4; 38; 61], німецько-арабська (Салім Алафеніш, Сулейман Тауфік, Рафік Шамі) [2; 3; 49; 62], німецько-російська (Владімір Камінер, Наташа Водін) [17; 31; 64], німецько-чеська (Лібуше Монікова, Ота Філіп) [23; 26; 33; 34], німецько-хорватська (Маріка Бодрожіч, Маріян Накіч) [10; 11], німецько-польська (Артур Бекер) [6; 7; 42; 46], німецько-болгарська (Ілія Троянов) [16; 56], німецько-італійська (Франко Біонді) [8; 9; 43], німецько-іспанська (Хосе Олівер) [13; 18; 40], німецько-японська (Йоко Тавада) [54] літератури.

Виокремлені тенденції містять подібну сутність і для розвитку сучасного австрійського літературного процесу. Широкий резонанс серед читачів та схвальні оцінки з боку критиків викликали в останні десятиліття німецькомовні твори вихідців з Чехії (Станіслав Стругар, Міхаель Ставаріч), Польщі (Радек Кнапп), Росії (Владімір Вертліб), Болгарії (Дімітре Дінев), Словаччини (Зденка Бекер), Румунії (Іріна Сапіра), Ірану (Гамід Садр). Звісна річ, не всі названі імена рівноцінні, якщо концентрувати увагу на потужності їхнього художнього світобачення, а отже, його відтворення з проєкцією на потенційного реципієнта. Однак, як носії цілісного пласту культури, для якого характерна особлива розмаїтість мистецьких візій, жанрово-тематичних моделей, творці-емігранти вносять важливий причинок для взаємозбагачення різномовних літератур. У свою чергу, перед науковцями постають складні завдання, націлені на виявлення типологічних паралелей, прямих або опосередкованих контактів, відтінення одиничного й загального, новаторського й традиційного. Їхнє адекватне розв'язання потребує вироблення вивіренних орієнтирів, фіксованих позицій на об'єктивній основі. Тому неприйнятним видається використання формулювань-стереотипів на кшталт «заробітчанська література» (*Gastarbeiterliteratur*) [24], оскільки таке пейоративне визначення підкреслює відчуженість, інакшість авторів, яким судилося реалізувати себе в новому культурному просторі. Йдеться також про концептуальне осмислення тих традицій, які мали місце за попередніх епох і органічно пов'язують минуле із сучасним.

Зв'язок поколінь, які активно здійснюють творчу діяльність в умовах емігрантського повсякдення або ж у координатах екстериторіальних центрів німецькомовного ареалу, виразно простежується при аналізі австрійського літературного процесу ХХ століття [66, с. 198]. Неізолюваність ланцюга наступності досвіду підтверджує і творчість згаданих представників новітньої генерації, більшість з яких (З. Бекер, Р. Кнапп, І. Сапіра, М. Ставаріч, С. Стругар) прибула до Австрії з країн, що входили до організму Австро-Угорської монархії. Це засвідчує той факт, що між культурами, в історичному розвитку яких була певна взаємодія, формуються тривалі передумови для тісного контакту. Таким чином, між мистецькими

досягненнями, зокрема в малій прозі, авторів останніх десятиліть і їхніх попередників проступає умовний вододіл. Звідси – закономірність висновку, якого 1982 року дійшов Курт Адел: «У сучасній австрійській літературі вагомим є вклад іноземців. Не так важливою є їхня кількість сама собою, як те, що майже всі вони з колишніх австро-угорських земель, – це знак непроминального зв'язку, знак пам'яті. Цілком природно, що в Австрії вони невдовзі використовують у комунікації німецьку мову (мова як єдина ланка з країною перебування. – І. З.); натомість незвичним, а отже й істотним є те, що вони привносять: політичну і суспільну невсипучість, здатність адекватно сприймати критику на свою адресу; шкарубкість і самотність висловлювань унаслідок стикування материнської та новонабутої мов; інакший, свіжіший та потужніший спосіб жити й відчувати, який особливою мірою проступає у Себестієнових еротичних творах, сповнених натуральності й позбавлених агресії. Усі вони бережуть і підсилюють підмурівки переємності, надають художній творчості Йозефа Рота або Грегора фон Реццорі нової перспективи; при цьому вони не формують завершеної величини, а продовжують зв'язок з тяглою традицією [1, с. 195]. Як свідчить проведений аналіз, витоки цієї традиції закладені в екстериторіальних центрах німецькомовного ареалу. Вони утвердилися на зламі ХІХ–ХХ століть у таких містах, як Чернівці, Львів, Краків, а також Прага.

На початку ХХ століття місто над Влтавою відіграло ключову роль у духовному житті поліетнічного державного утворення – Австро-Угорщини. У межах цієї доби зримо збагатили материк німецькомовного письменства такі діячі, як Фрідріх Адлер (1857–1938), Густав Майрінк (1868–1932), Віктор Гадвігер (1878–1911), Пауль Леппін (1878–1945), Лео Перутц (1882–1957), Ернст Вайсс (1882–1940), Франц Кафка (1883–1924), Оскар Баум (1883–1941), Макс Брод (1884–1968), Фелікс Велч (1884–1964), Егон Ервін Кіш (1885–1948), Отто Пік (1887–1940), Пауль Корнфельд (1889–1942), Людвіг Віндер (1889–1946), Франц Віктор Верфел (1890–1945), Герман Унгар (1893–1929), Йоганнес Урціділ (1896–1970), Франц Карл Вайскопф (1900–1955). Усі вони – тією чи іншою мірою – пов'язані з культурно-соціальним середовищем велемовної Праги, а їхня творчість дотична до літературно-мистецьких систем багатьох народів.

У статті «Про розвиток празької німецької літератури від 1870 до 1939 рр.», розглядаючи специфіку творчих змагань, зокрема В. Гадвігера та Ф. Верфеля як учасників неоромантичного угруповання «Молода Прага» («Jung-Prag»), чеський германіст Мілан Тврдік зауважив: «У цих авторів фактично відсутній взаємозв'язок з національною літературною свідомістю. Чеське було для них чужим, німецько-австрійське – на значній віддалі, із сусідськими німцями вони не могли себе ідентифікувати через їхні виражено націоналістичні переконання. Відсутність свідомості національної ідентифікації полегшувало їм прийняття рішення покинути своє рідне місто,

свою богемську Батьківщину. Втеча з Праги набула ще більшого поштовху після розпаду монархії» [57, с. 98]. І справді, питання про національну ментальність митців австро-слов'янського простору заслуговує на увагу. Їхня невизначеність зумовила те, що національно самобутній суб'єкт, який репрезентував би духовність тільки конкретного народу, не став стрижневим об'єктом у доробку. Однак важко переоцінити їхнє значення в справі поживлення австрійсько-німецької, австрійсько-чеської, австрійсько-єврейської, австрійсько-російської, австрійсько-української взаємодії. У цьому контексті слід підкреслити: максимальних зусиль для утвердження цього багатовимірного процесу доклав Райнер Марія Рільке (1875–1926), світовідчуття якого віддзеркалює причетність до тривоги як окремої особистості, так і всього людства.

На 1867–1918 рр. – період розгортання культурно-історичної ситуації в усій Європі в прямій залежності від реалій дуалістичної монархії – в австрійській літературі припадають спроби не «дискваліфікації традиційного канону» (Я. Поліщук), а впровадження новаторських підступів до відображення дійсності на засіяному попередниками ґрунті для контрастнішого змалювання трагедії людини у вирі абсурду. Ці підступи постають визначальними для жанрових модифікацій і впродовж наступних десятиліть. «Саме в австрійському письменстві, – як слушно зазначив Норберт Гонша, – і в психологічному романі, і в ситуативному романі можна чітко спостерігати кризу представлення реальності; тут надибуємо пророкованого ще Кафкою «*homo absurdus*». Від Грільпарцера, Раймунда, Нестроя та Штіфтера, а пізніше від Рільке, Гофмансталя, Кафки, Броха та Музіля сучасне мистецтво слова перейняло ті великі провідні мотиви, які невідривні від життя: увага зосереджується на недугах індивіда, суспільства, держави» [28, с. 89]. Аналогічна дикція, крім виокремлених польським літературознавцем авторів, достатньою мірою присутня також у малій прозі Фердинанда Заара (обрамлена оповідка «Брати» («*Die Brüder*», 1900), Марі фон Ебнер-Ешенбах (збірка оповідань «Нездоланна сила» («*Die unbesiegbare Macht*», 1905), Артура Шніцлера (новели «Лейтенант Густль» («*Leutnant Gustl*», 1900), «Панна Ельза» («*Fräulein Else*», 1924); оповідання «Чужинка» («*Die Fremde*», 1903), «Пророцтво» («*Die Weissagung*», 1904), «Убивця» («*Der Mörder*», 1910), Ганса Кальтнекера (новела «Кохання» («*Die Liebe*», 1921), Франца Теодора Чокора (новела «Місто тіней» («*Schattenstadt*», 1923), Гайміто фон Додерера (оповідання «Пролам» («*Die Bresche*», 1924). Для їхніх творів характерною є концентрація на порухах внутрішнього світу людини, яка піддана небезпеці втратити своє моральне обличчя, залишившись віч-на-віч з конфліктами й протиріччями навколишнього середовища. Така парадигма органічно пов'язується з прозовими зразками новелістики Р. М. Рільке. Їхня головна концепція проступає у філософському реєстрі з проекцією на обстоювання морально-етичних

ідеалів. Власне, лірична й філософська насиченість малої прози австрійського письменника споріднює її з його поезією, яка, передусім, принесла йому славу визначного майстра пера всесвітнього значення. Проте недоцільно відводити прозі Р. М. Рільке роль другорядного явища в контексті німецькомовної літератури. До речі, подібну характеристику увиразнює Стефан Ліханьскі, коли оцінює його художню настроєність: «Хоча його (Р. М. Рільке. – І. З.) Мальте («Записки Мальте Лаурідса Брігге», 1910) належить до найгучніших книжок свого часу, однак проза складає у доробку автора «Пісні про кохання і смерть корнета Крістофа Рільке» (Weise von Liebe und Tod des Cornets Christoph Rilke, 1906; найпопулярніший твір письменника) радше маргінальну позицію» [35, с. 97]. Малу прозу творця циклу новел «Історії про любого Господа» («Geschichten vom lieben Gott») слід розглядати як вагому проміжну й сполучну ланку між художніми пошуками письменника, що припали на ранній та зрілий періоди його літературної діяльності. Уже тут рельєфно означені морально-світоглядні орієнтири. Вони засвідчували новизну авторського бачення щодо розкриття психічного стану людини, відтворення її думок, почуттів, переживань.

Близькість малої прози до лірики Р. М. Рільке особливо проступає в характерологічному словотворенні та організації викладу. На подібні риси творчої манери Р. М. Рільке вказував і Альфред Курелла (1895–1975). У листі до Еріха Вайнерта (1890–1953) від 19 лютого 1940 року відомий німецький письменник та перекладач, ведучи мову про «прозаїчність» поезії Т. Шевченка, проводить своєрідну паралель між художніми ходами українського та австрійського митців: «Тут ідеться про Шевченкову самотність. За деякими неістотними винятками (переважно це стосується написаних російською мовою віршів, де він з необхідності вдається до «вишуканого» стилю, бо російська для нього – чужа та літературна мова!) мова його поезій з огляду на словесні конструкції та побудову речень сповнена дивовижним та майже неможливим для відтворення німецькою мовою прозаїзмом... Тому гадаю, що перед нами відкривається простір для імпровізацій, яким слід скористатися, навіть якщо на перший погляд це буде «різати слух». (Поміркуйте про це – не йдеться про безпосередню аналогію – на рівні поезії натуралістів, а пізніше ще й Верфеля, Клабунда та навіть самого «поетичного» Рільке, окремі «прозаїчні» висловлювання якого спершу важко сприймало вухо)» [12]. На противагу присутності відтінку прозаїчності в поезії, лірична тональність пронизує без винятку всі зразки малої прози Р. М. Рільке, що побачили світ упродовж 1893–1903 рр. Тому й не дивно: первинне широке визнання майстрові слова принесли завдяки високим мистецьким достоїнствам різножанрові текстові структури. Йдеться про його поетичний цикл «Книга годин» («Das Stunden-Buch», 1899–1903), що складається з трьох частин («Книга про чернече буття»

(«Das Buch vom mönchischen Leben», 1899); «Книга про паломництво» («Das Buch von der Pilgerschaft», 1901); «Книга про злидарство та погибель» («Das Buch von der Armut und vom Tode», 1903), з одного боку, а також новелу «Пісня про кохання і смерть корнета Крістофа Рільке» («Die Weise von Liebe und Tod des Cornets Christoph Rilke», 1899) – з іншого. Примітно, що на сторінках згаданої поетичної новели, яка була написана 1899 року під початковою назвою «Корнет», а 1906 року вийшла друком у розгорнутому формулюванні, знайшла відлуння романтична традиція. До речі, вона мала місце і в українській літературі, зокрема, під пером Олександра Довженка (1894–1956), видатного українського творця кіноповістей. У цьому зв'язку, як слушно зауважив О. Поляруш, автор «Зачарованої Десни» широко використовував «елементи фантастики», «без яких не було б самобутнього і неповторного стилю О. Довженка» [67, с. 109].

Поетику твору «Пісня про кохання і смерть корнета Крістофа Рільке» підсилює вплив магічно-казкової художньо-естетичної парадигми, передусім, німецького пізнього романтизму. Вона характерна для таких зразків короткої епічної форми, як оповідання «Петер Лебрехт. Звичайна історія» («Peter Lebrecht. Eine Geschichte ohne Abenteuerlichkeiten», 1796) Йоганна Людвіга Тіка (1773–1853); оповідання «Лицар Глюк. Спогад з 1908 року» («Ritter Gluck. Eine Erinnerung aus dem Jahre 1809», 1809) та новела «Золотий горнець» («Der goldne Topf», 1814) Ернста Теодора Амадея Гофманна (1776–1822); оповідання «Декілька горе-мірошників та угорських національних портретів» («Die mehreren Wehmüller und ungarischen Nationalgesichter», 1817) та новела «Оповідка про бравого Касперля та вродливу Аннерль» («Geschichte vom braven Kasperl und dem schönen Annerl», 1817) Клеменса Брентано (1778–1842); історична новела «Ізабелла Єгипетська. Перше кохання юного кайзера Карла П'ятого» («Isabella von Ägypten. Kaiser Karl des Fünften erste Jugendliebe», 1812) та оповідання «Розквартирування у будинку пастора. Оповідка з останньої війни» («Die Einquartierung im Pfarrhause. Eine Erzählung aus dem letzten Kriege», 1817) Ахіма фон Арніма (1781–1831); новели «Мармурова статуя» («Das Marmorbild», 1818) та «Із життя одного гульвіси» («Aus dem Leben eines Taugenichts», 1826) Йозефа фон Айхендорфа (1788–1857). Новації поетики у творах названих письменників, а також багатство мови, майстерно виписані образи, логічно вмотивовані емоційні відступи, ускладнені колізії з їхньою романтичною піднесеністю та ліричною пристрастю – все це стало міцним підґрунтям для формування неоромантичної концепції слова в ранній творчості Р. М. Рільке. Увібравши й творчо засвоївши творчий досвід своїх попередників, йому судилося стати однією із стрижневих постатей в історії австрійського письменства. Таким чином, у ХХ столітті остаточно сформувався автономний художній феномен австрійської літератури.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Adel K. Aufbruch und Tradition. Einführung in die österreichische Literatur seit 1945 / Kurt Adel. – Wien: Wilhelm Braumüller, 1982. – 272 S.
2. Alafenisch S. Der Weihrauchhändler: Märchen und Geschichten aus dem Zeltlager der Beduinen / Salim Alafenisch. – Berlin: Das Arab. Buch, 1988. – 110 S.
3. Arabische Erzählungen / [hrsg. von Suleman Taufiq]. – München: Dt. Taschenbuch-Verlag, 2004. – 362 S.
4. Bánk Z. Heißester Sommer: Erzählungen / Zsuzsa Bánk. – Frankfurt am Main; Wien; Zürich: Büchergilde Gutenberg, 2005. – 159 S.
5. Bavar A. M. Aspekte der deutschsprachigen Migrationsliteratur: die Darstellung der Einheimischen bei Alev Tekinay und Rafik Schami / Amir Mansour Bavar. – München: Iudicium, 2004. – 131 S.
6. Becker A. Die Milchstraße: Erzählungen / Artur Becker. – Hamburg: Hoffmann und Campe, 2002. – 223 S.
7. Becker A. Die Zeit der Stinte: eine Novelle / Artur Becker. – München: Dt. Taschenbuch-Verlag, 2006. – 198 S.
8. Biondi F. Die Tarantel: Erzählungen / Franco Biondi. – Fischerhude: Verlag Atelier im Bauernhaus, 1982. – 110 S.
9. Biondi F. Passavantis Rückkehr: Erzählungen / Franco Biondi. – Fischerhude: Verlag Atelier im Bauernhaus, 1982. – 105 S.
10. Bodrožić M. Der Windsammler: Erzählungen / Marica Bodrožić. – Frankfurt, M.: Suhrkamp, 2007. – 181 S.
11. Bodrožić M. Tito ist tot: Erzählungen / Marica Bodrožić. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2002. – 154 S.
12. Brief Alfred Kurellas an Erich Weinert vom 19. Februar 1940 // Literaturarchiv: Erich Weinert Archiv. Nr. 208/1. Briefwechsel zwischen Erich Weinert und Alfred Kurella (Januar–August 1940). Berlin: Akademie der Künste.
13. Briesemeister D. Spanien aus deutscher Sicht: deutsch-spanische Kulturbeziehungen gestern und heute / Dietrich Briesemeister; [hrsg. von Harald Wentzlaff-Eggebert]. – Tübingen: Niemeyer, 2004. – 536 S.
14. Cheesman T., Göktürk D. German Titles, Turkish Names / Tom Cheesman, Deniz Göktürk // The Cosmopolitan Will. New Books in German. – London, 1999. – Autumn. – P. 2–30.
15. Cobbs A. L. Migrants' literature in postwar Germany: trying to find a place to fit in / Alfred L. Cobbs. – Lewiston, NY; Queenston; Lampeter: Edwin Mellen Press, 2007. – 188 S.
16. Deutsch-bulgarische Begegnungen in Kunst und Literatur während des 19. und 20. Jahrhunderts / [hrsg. von Dietmar Endler]. – München: Biblion-Verlag, 2006. – 198 S.
17. Deutsch-russische Sprach-, Literatur- und Kulturbeziehungen im 20. Jahrhundert: Symposium vom 18.–21. Oktober 1994, Giessen / [hrsg. Herbert Jelite, Margot Sobieroj]. – Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien: Lang, 1996. – 234 S.
18. Deutsch-spanische Literatur- und Kulturbeziehungen: Rezeptionsgeschichte / [hrsg. von Margit Raders]. – Madrid: Ed. del Orto, 1995. – 299 S.
19. Dialoge zwischen den Kulturen: interkulturelle Literatur und ihre Didaktik / [hrsg. von Irmgard Honnef-Becker]. – Baltmannsweiler: Schneider-Verl. Hohengehren, 2007. – 238 S.
20. Die siebenbürgisch-deutsche Literatur als Beispiel einer Regionalliteratur / [hrsg. von Anton Schwob, Brigitte Tontsch]. – Köln; Weimar; Wien: Böhlau, 1993. – 323 S.
21. Dieterich R. Türkische Literatur in deutscher Sprache: Projekt Merhaba; Dokumentation einer Recherche / Renate Dieterich. – Bergisch Gladbach: Thomas-Morus-Akad. Bensberg, 2001. – 50 S.

22. Eine nicht nur deutsche Literatur: zur Standortbestimmung der „Ausländerliteratur“ / [hrsg. von Irmgard Ackermann, Harald Weinrich]. – München; Zürich: Piper, 1986. – 182 S.
23. Filip O. doch die Märchen sprechen deutsch: Geschichten aus Böhmen / Ota Filip. – München: Langen Müller, 1996. – 214 S.
24. Gastarbeiterliteratur / [hrsg. von Helmut Kreuzer, Peter Seibert]. – Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1985. – 149 S.
25. Göbenli M. „Migrantenliteratur“ im Vergleich: Die deutsch-türkische und die indo-englische Literatur / Mediha Göbenli // *Arcadia. International Journal for Literary Studies*. – Tübingen, 2006. – Vol. 40.2. – S. 300–317.
26. Hanus U. M. Deutsch-tschechische Migrationsliteratur: Jiří Gruša und Libuše Moníková / Ursula Maria Hanus. – München: Iudicium, 2008. – 176 S.
27. Heinze H. Migrantenliteratur in der Bundesrepublik Deutschland: Bestandsaufnahme und Entwicklungstendenzen zu einer multikulturellen Literatursynthese / Hartmut Heinze. – Berlin: Express-Edition, 1986. – 109 S.
28. Honsza N. Epika. Narracja zbuntowana / Norbert Honsza // Honsza N. Kształt i struktura. Literatura NRF, Austrii i Szwajcarii po roku 1945. – Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”, 1975. – S. 82–92.
29. Interkulturelle Erforschung der österreichischen Literatur / [hrsg. von Herbert Arlt, Alexandr W. Belobratow]. – St. Ingbert: Röhrig Universitätsverlag, 2000. – 391 S.
30. Interkulturelle Literatur in Deutschland: ein Handbuch / [hrsg. von Carmine Chiellino]. – Stuttgart; Weimar: Metzler, 2007. – 536 S.
31. Kaminer W. Ich bin kein Berliner: ein Reiseführer für faule Touristen / Wladimir Kaminer. – München: Goldmann, 2007. – 251 S.
32. Klüh E. Interkulturelle Identitäten im Spiegel der Migrantenliteratur: kulturelle Metamorphosen bei Ilija Trojanow und Rumjana Zacharieva / Ekaterina Klüh. – Würzburg: Königshausen & Neumann, 2009. – 293 S.
33. Libuše Moníková in memoriam / [ed. by Brigid Haines, Lyn Marven]. – Amsterdam; New York, NY: Rodopi, 2005. – 320 S.
34. Libuše M. Prager Fenster: Essays / Libuše Moníková. – München; Wien: Hanser, 1994. – 127 S.
35. Lichański S. Rainer Maria Rilke / Stefan Lichański // ...tu felix Austria... Antologia noweli austriackiej XX wieku; [wybrał i wstępem opatrzył Stefan Lichański]. – Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1973. – S. 97.
36. Literatur und Migration / [hrsg. von Heinz Ludwig Arnold]. – München: Ed. Text und Kritik, 2006. – 285 S.
37. Migrationsliteratur: Schreibweisen einer interkulturellen Moderne / [hrsg. von Klaus Schenk; unter Mitarb. von Nikoletta Enzmann]. – Tübingen; Basel: Francke, 2004. – 334 S.
38. Mora T. Seltsame Materie: Erzählungen / Terézia Mora. – Reinbek bei Hamburg: Rowohlt-Taschenbuch-Verlag, 2000. – 254 S.
39. Müller H. Rumäniendeutsche Gedichte und Prosa: Herta Müller, Gerhardt Csejka, Helmuth Frauendorfer, Klaus Hensel, Johann Lippet, Werner Söllner, William Totok, Richard Wagner / Herta Müller. – Marburg: Jonas, 1994. – 103 S.
40. Oliver J. F. A Weil ich dieses Land liebe: Lyrik / José F. A. Oliver. – Berlin: Das Arabische Buch, 1991. – 142 S.
41. Öztürk A. O., Holzapfel O. Deutsch-türkische Streifzüge in der deutschen Literatur und der Volksdichtung / Ali Osman Öztürk, Otto Holzapfel. – Kenzingen: Centaurus-Verlag, 2008. – 251 S.
42. Pertsch D. Deutsch-polnische Begegnungen im Spiegel der Literatur / Dietmar Pertsch. – Berlin: BIL, 1996. – 112 S.

43. Photong-Wollmann P., Mai C. Literarische Integration in der Migrationsliteratur anhand der Beispiele von Franco Bondis Werken / Pimonmas Photong-Wollmann, Cchiang Mai. – Siegen, Univ., Diss., 1996. – 217 S.
44. Predoiu G. Rumäniendeutsche Literatur und die Diktatur: „die Vergangenheit entlässt dich niemals“ / Graziella Predoiu. – Hamburg: Kovač, 2004. – 139 S.
45. Probul A. Immigrantenliteratur im deutschsprachigen Raum: ein kurzer Überblick / Amrei Probul. – Frankfurt/Main: R. G. Fischer, 1997. – 80 S.
46. Reinke F. Artur Becker: Episoden aus seinem Leben / Fred Reinke. – Berlin: Verlag Junge Welt, 1988. – 47 S.
47. Rösch H. Migrationsliteratur im interkulturellen Kontext : eine didaktische Studie zur Literatur von Aras Ören, Aysel Özakin, Franco Biondi und Rafik Schami / Heidi Rösch. – Frankfurt/M.: Verl. für Interkulturelle Kommunikation, 1992. – 241 S.
48. Rumänische Schriftsteller in Deutschland / [hrsg. von Radu Barbulescu]. – München: Barbulescu, 2006. – 300 S.
49. Schami R. Erzähler der Nacht / Rafik Schami. – Weinheim; Basel: Beltz und Gelberg, 2006. – 273 S.
50. Schreiben zwischen den Kulturen: Beiträge zur deutschsprachigen Gegenwartsliteratur / [hrsg. von Paul Michael Lützel]. – Frankfurt am Main: Fischer-Taschenbuch-Verl., 1996. – 238 S.
51. Siebenbürgisch-deutsche Dichtung / [hrsg. von András Balogh]. – Budapest: ELTE Germanisztikai Intézet, 1994. – 160 S.
52. Sienerth S. Geschichte der rumäniendeutschen Literatur. Teil 3 / Stefan Sienerth. – Sibiu, 1981. – 137 S.
53. Spiridon O. Untersuchungen zur rumäniendeutschen Erzählliteratur der Nachkriegszeit / Olivia Spiridon. – Oldenburg: Igel-Verl. Wiss., 2002. – 356 S.
54. Tawada Y. Das nackte Auge: Erzählung / Yoko Tawada. – Tübingen : Konkursbuch-Verl. Gehrke, 2004. – 189 S.
55. Transitraum Deutsch: Literatur und Kultur im transnationalen Zeitalter / [hrsg. von Jens Adam]. – Wrocław; Dresden: Neisse-Verl., 2007. – 307 S.
56. Trojanow I. Hundezeiten : Heimkehr in ein fremdes Land / Ilija Trojanow. – München; Wien: Hanser, 1999. – 311 S.
57. Tvrđík M. Zur Entwicklung der Prager deutschen Literatur von 1870 bis 1939 / Milan Tvrđík // Literaturlandschaft Böhmen. Begegnung von Tschechen und Deutschen; [hrsg. von B. Leistner]. – Lübeck-Travemünde: Ostsee-Akademie, 1997. – S. 91–104.
58. Tudorică C. Rumäniendeutsche Literatur (1970–1990): die letzte Epoche einer Minderheitenliteratur / Cristina Tudorică. – Tübingen; Basel: Francke, 1997. – 205 S.
59. Türkischdeutsche Literatur: Chronik literarischer Wanderungen / [hrsg. von Tayfun Demir]. – Duisburg: Dialog Ed., 2008. – 90 S.
60. Türkische Literatur in deutscher Sprache: 1800–2008 / [hrsg. von Tayfun Demir]. – Duisburg: Dialog Ed., 2008. – 141 S.
61. Vajda G. M. Formen deutsch-ungarischer literarischer Beziehungen / György M. Vajda // Neohelicon. – Budapest, 1992. – Volume 19. – Nr. 1. – S. 123–140.
62. Wardy H. E. Das Märchen und das Märchenhafte in den politisch engagierten Werken von Günter Grass und Rafik Schami / Haimaa el Wardy. – Frankfurt, M.; Berlin; Bern; Bruxelles; New York, NY; Oxford; Wien: Lang, 2007. – 297 S.
63. „Weltfabrik Berlin“: eine Metropole als Sujet der Literatur; Studien zu Literatur und Landeskunde / [hrsg. von Matthias Harder, Almut Hille]. – Würzburg: Königshausen und Neumann, 2006. – 306 S.

64. Wodin N. Das Singen der Fische: Prosa / Natascha Wodin. – Heidelberg: Wunderhorn, 2001. – 63 S.

65. Zierau C. Wenn Wörter auf Wanderschaft gehen...: Aspekte kultureller, nationaler und geschlechtsspezifischer Differenzen in deutschsprachiger Migrationsliteratur / Cornelia Zierau. – Tübingen: Stauffenburg-Verl., 2009. – 201 S.

66. Zymomyra I. Entwicklungsdiskurs der Kurzprosa von österreichischen Autoren im 20. Jahrhundert: zum Wesen der Intertextualität / Iwan Zymomyra // W kręgu translatoryki i dialogu kultur. Series: Training of Translators and Interpreters, VI; [pod redakcją Bronisławy Kulki, Mykoły Zymomyry, Katarzyny Węcel-Ptaś]. – Częstochowa, 2009. – S. 191–204.

67. Поляруш О. «Зачарована Десна» / Олег Поляруш // В. П. Марко, Г. Д. Клочек, В. Є. Панченко. ...І вічна таїна слова: Аналіз великого епічного твору. – К.: Рад.шк., 1990. – С. 95–109.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Зимомря Іван Миколайович – кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри теорії літератури і порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

Наукові інтереси: теоретичні проблеми літературного процесу в європейських країнах, культурологія.

ТЕМАТИЧНА СПОРІДНЕНІСТЬ ПРОЗИ М. КОЦЮБІНСЬКОГО ТА А. ШНІЦЛЕРА

Микола ЗИМОМРЯ, Оксана БРОДСЬКА (Дрогобич)

У статті проаналізовано поетику прози Михайла Коцюбинського та Артура Шніцлера крізь призму характеристики тематичної спорідненості з огляду на її художній світ.

In the article the attempt was made to analyze the poetics of Mykhailo Kotsubynskyi and Arthur Schnitzler's prose in the light of description of thematic similarity taking into consideration its artistic.

Українське письменство зазнало на зламі ХІХ – початку ХХ ст. благодійного впливу з боку споріднених і неспоріднених літератур завдяки контактним взаємодіям його визначних носіїв, зокрема, Михайла Драгоманова, Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Володимира Винниченка, Осипа Маковея, Володимира Гнатюка, Михайла Павлика, Остапа Грицяя, Романа Сембратовича та особливо – Івана Франка. На цьому тлі примітна лірична проза Михайла Коцюбинського (1864–1913). Вона органічно пов'язана з художніми пошуками таких майстрів пера, як, наприклад, Еміль Золя (1840–1902), Гі де Мопассан (1850–1893), Генрік Ібсен (1828–1906), Арне Гарборг (1851–1924), Артур Шніцлер (1862–1931), Гергарт Гауптманн (1862–1946), Моріс Метерлінк (1862–1949), Кнут Гамсун (1859–1952).

Серед багатьох німецькомовних письменників Михайло Коцюбинський неодноразово виділяв творчість австрійського драматурга та новеліста Артура Шніцлера. У цьому зв'язку заслуговує на увагу лист